

PREPOZNAVANJE RAC V EKLIPSNEM PERJU

// Rok Lobnik

Samca **RACE ŽLIČARICE** (*Spatula clypeata*) v eklipsnem perju izdajajo predvsem rjasti odtenki perja na bokih, posamezna svetlomodra perja v sprednjem in zelena perja v zadnjem delu peruti.

foto: Duša Vadnjal

Če ste se v poletnem času kdaj zazrli v jato mlakaric (*Anas platyrhynchos*), ste morda opazili, da so v njej samo še samice in so prav vsi samci skrivnostno izginili kdove kam. Ta očitna »izginotja« so še posebej presenetljiva, saj smo vajeni, da samci v populaciji prevladujejo. Marsikdo sedaj že gotovo ve, o čem govorim. Samci seveda niso izginili, le nekoliko so »prikrili svojo identiteto« in ob podrobnejšem opazovanju kmalu opazimo razlike med spoloma, tudi v t.i. eklipsnem perju.

Že v zimskem času se samci večine vrst rac odenejo v pisano, pozornost zbujajoče perje, s katerim navdušujejo samice. Te ostanejo bolj nevpadljivih barv, da se lažje skrijejo med valjenjem jajc. Ko se paritvena sezona zaključi, samci izgubijo svoje pisano perje. Race so z vidika golitve nekoliko nenavadne, saj zamenjajo vsa letalna peresa hkrati, zaradi česar nekatere vrste tudi za kak mesec sploh ne morejo leteti. V tem času so zato zelo ranljive pred plenilci. Naslednjo pomlad se samci ponovno golijo, a je ta golitev precej bolj postopna in jih ne ovira pri letenju. Samice se po drugi strani golijo le enkrat na leto, takrat, ko njihovi mladiči postanejo samostojni.

Določanje teh »eklipsnih rac« je lahko precej težavno, še posebej če ptico opazujemo od daleč ali pa ob slabši svetlobi. Zaradi tega poleti na rednih popisih spola pri mnogih racah pogosto ne določamo. Kljub temu obstaja nekaj zanesljivih znakov za ločevanje med samci in samicami rac v takem perju.

V nadaljevanju tega prispevka bom tako ponudil nekaj nasvetov, kako razlikovati med spoloma pri izbranih vrstah rac tudi v poletnem času.

MLAKARICA (*Anas platyrhynchos*)

Samci mlakaric se golijo med junijem in avgustom, samice pa med februarjem in majem. V poletnem času je za ločevanje med spoloma najbolj zanesljiva

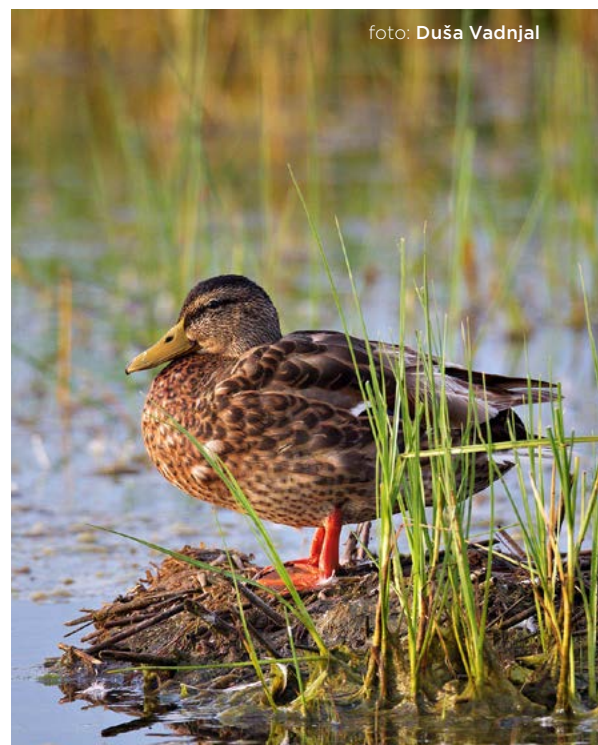

foto: Duša Vadnjal

barva kljuna. Pri samicah je ta sive barve z oranžno obrobo, pri samcih pa je kljun živo rumene ali rumenozelene barve. Poleg tega so prsi pri samcih temnejše, rdečkastorjave barve, z manj izrazitim temnimi vzorci kot pri samicah. Tudi temna proga na temenu in zadnjem delu vratu ter očesna proga sta pri samcih nekoliko bolj izraziti. Nadrepni krovci pri samcih ostanejo črno obarvani, pri samicah pa so sivorjave barve. Pojavljanje prvoletnih osebkov pa razlikovanje še dodatno oteži. Ti so izredno podobni samicam, le da je njihovo perje videti nekoliko bolj »sveže« in je svetlejšje rjave barve. Kljun pri mladih samcih je neenakomerno obarvan s sivim oz. modrikastim odtenkom na rumeni podlagi. Pri mladih samicah je kljun sive in oranžne barve, ki pa se lahko prelivata v zelo raznolikih proporcijah. Pri mladičih, starih od približno 36-45 dni, je na trtici običajno še zmeraj vidna manjša zaplata puha. Dokaj uporaben znak je lahko tudi to, da se mladiči v nasprotju z odraslimi osebki običajno zadržujejo v manjših skupinicah s svojimi brati in sestrami.

RACA ŽLIČARICA (*Spatula clypeata*)

Perje med golitvijo se pri samcih razlikuje med poznim poletjem in zgodnjo jesenjo. Pozno poleti ima rjava barva pri samcih rdečkast odtenek, še posebej po trebuhu in bokih. Glava je temnejša

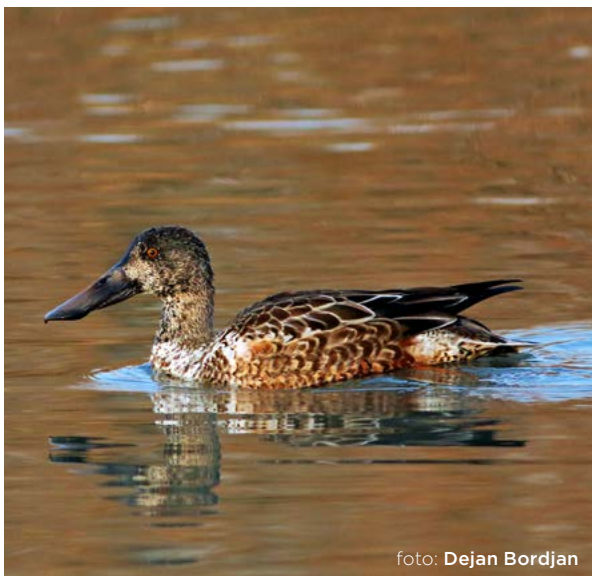

foto: Dejan Bordjan

kot pri samicah in tudi vzorec na telesu je pogosto temnejše črne barve. Samci v eklipsnem perju obdržijo svetlomodra peresa na zgornji strani sprednjega dela peruti. Še en dokaj opazen znak je, da imajo samci navadno rumeno oko, ki je izrazito na temnejši glavi, vendar pa je ta znak včasih lahko viden tudi pri samicah. Zgodaj jeseni so race žličarice v tako imenovanem »sub-eklipsnem« perju, kar je nekaj vmesnega med eklipsnim in gnezditvenim. Takrat imajo samci na obrazu dobro opazno belo progo, po kateri jih še kar enostavno ločujemo od samic. Prvoletni osebki so na splošno temnejše obarvani, še posebej teme in zadnji del vratu sta temno sive barve. Trebuh je svetlejši.

KONOPNICA (*Mareca strepera*)

Nasprotno kot pri mlakarici je kljun pri samcu konopnice bolj sivkaste barve, a je pri obeh spolih dobro vidna oranžna obroba. Kljub vsemu je pri samicah oranžna barva na kljunu nekoliko bolj izrazita. Čeprav samci izgubijo značilno črno perje na

foto: Domen Stanič

zadnjem delu telesa, peruti ostanejo enakomerno sive kot v gnezditvenem perju, obenem je še zmeraj vidno značilno belo »zrcalo«. Tudi na zgornjem delu telesa je pri samcih več sivega perja, medtem ko imajo samice bolj enoten vzorec. Mladi osebki so bolj svetlo peščeno rjavi, s kontrastno sivo glavo.

ČOPASTA ČRNICA (*Aythya fuligula*)

Čopek, ki je značilen za to vrsto, je v eklipsi kratek, črno perje se zamenja s temno rjavim in beli boki postanejo sivorjavi. Samce je tako v tem času, predvsem na večjo razdaljo, skorajda nemogoče ločevati od samic. Kljub temu ob dobri svetlobi lahko vidimo, da so prsi in glava pri samcu temnejše, v enakem odtenku kot peresa na hrbtu. Pri samicah so prsi in glava temno rjave barve in odtenek je drugačen od peres na hrbtu, ki so bolj črna. Pri samicah so boki

foto: iStock

ŽVIŽGAVKA (*Mareca penelope*)

Pri žvižgavkah obstaja precejšnja barvna raznolikost že med samicami. Te so lahko bolj sivorjavih in rdečerrjavih odtenkov ali celo take, da imajo boke izrazito rdečerrjave, vrat in glava pa sta siva. Vseeno pa eklipsnih samcev te vrste ni težko prepoznati. V primerjavi z rdečerrjavimi toni perja, značilni za samico, so glava, vrat, prsi in boki pri samcu v eklipsi izrazito temno kostanjevo rjavi oz. opečnato rjavi. Zaradi tega osebkki delujejo temnejši in bolj kontrastno obarvani. Odločilen znak, ki nam bo razblinil vsakršen dvom, pa je bela lisa na zgornji strani sprednjega dela peruti, ki je pri samcih, tako ali drugače vidna tudi v dvoritvenem perju.

KREHELJC (*Anas crecca*), REGLJA (*Spatula querquedula*) in DOLGOREPA RACA (*Anas acuta*)

Razlikovanje med spoloma pri teh treh vrstah je v pozno poletnem in jesenskem času zelo težavno in včasih nemogoče, zato jih tu obravnavamo skupaj ter podajamo le kratek opis.

enakomerno rjavkasti, pri samcih v eklipsi pa imajo črvičast vzorec s tankimi, belimi progami. Sprednji del bokov je nekoliko svetlejši in tako je meja med prsmi in boki pri samcih nekoliko bolj izrazita.

SIVKA (*Aythya ferina*)

Določanje samcev v eklipsi je pri tej potapljavki mnogo preprostejše kot pri čopasti črnici. Operjenost ostane podobna gnezditvenemu perju. Razlika je, da so prsi in zadnji del telesa med golitvijo svetlejše sive barve in tudi glava je nekoliko svetlejša. Samci se še vedno razlikujejo od samic po bolj izrazito svetlosivem telesu, sivih in ne rjavih prsih, izostanku vzorca na glavi in rdečih očeh. Določanje starosti pa je težje. Mladiči so zgoraj bolj enakomerno obarvani, brez proge za očesom, ki ga ima odrasla samica. Boki so pri mladih osebkkih tudi bolj rjavo lisasti, kljun je enakomerno temne barve (brez svetle lise, značilne za odrasle samice), okoli pa rumeno-olivne barve.

Samec kreheljca v eklipsnem perju je zelo podoben tako odrasli samici kot prvoletnemu osebkku, razlikovalni znaki pa so tako minimalni in večkrat varljivi, da jih ni smiselno posebej opisovati. Zelo podobno je pri reglji, s to razliko, da samec te vrste tudi v eklipsnem perju obdrži vzorec peruti samca v gnezditvenem perju. V letu bomo zato eklipsnega samca reglje takoj prepoznali po izraziti svetlosivi peruti. Podobne težave kot pri zgoraj omenjenih vrstah bomo imeli pri poletnem določanju spola dolgorepe race. Tu moramo biti pozorni predvsem na samčeve progaste boke in dolga, siva terciarna peresa s črnim osrednjim delom. Razlikovanje na podlagi zgoraj opisanih znakov pa je možno le z bližnje razdalje.

Samca **REGLJE** (*Spatula querquedula*) na tej fotografiji (desno) enostavno ločimo od samice (levo), saj so na njem še prisotni nekateri »ostanki« gnezditvenega perja: močnejša bela nadočesna proga, jasna razmejitev med temnim oprsem in svetlim trebuhom ter siva lisa na peruti.

foto: Duša Vadnjal

